

möda och publiceringsnit som problematiken kring dateringsmetoder och uppbyggandet av fungerande kronologier. Trots detta finns det få böcker som på ett vederhäftigt, men ändå lättillgängligt sätt behandlar detta inte alltid helt lätta ämne. Bo Gräslund har genom sin bok *Arkeologisk datering* kommit att fylla denna lucka. Texten präglas av ett klart och oftast lättfattligt språk. Bitvis kan dock texten upplevas som aningen komplicerad för den icke initierade. Vad gäller illustrationerna är dessa tämligen torftiga, förmodligen beroende på förlagets strävan att hålla nere kostnaderna – till studenternas fromma.

Boken är inte tänkt som en handbok, utan ger den teoretiska bakgrunden till de grundläggande dateringsmetoderna. Som sådan är den ypperlig, i synnerhet för grundstuderande inom arkeologi. Tanken från förf. sida är också att "vem som helst som vill få inblick i ämnet" ska kunna läsa den. Till detta ställer jag mig mera tveksam, boken kräver vissa grundkunskaper i arkeologi. Men den intresserade och pålästa lekmanen torde också kunna finna mycket av intresse i den.

Sammanfattningsvis är det en utmärkt bok som jag å det varmaste vill rekommendera.

*Dominic Ingemark, Lund*

Ljungström, Jan G.: *Skarprättare, bödel och mästerman*. Carlsson Bokförlag, Stockholm, 1996. 154 s., ill. ISBN 91-7203-134-4.

Frilansskribenten och lokalhistorikern Jan G. Ljungströms syfte är, utifrån en genomgång av i första hand länsstyrelsernas material, att: "... berätta hur livet var för en yrkesgrupp i minoritet" (s. 9). Yrkesgruppen i fråga är bödeln eller skarprättaren, dvs. de personer som mot betalning verkställde dödsstraff. Ljungström vill även: "... rätta till bilden av Sveriges forna skarprättare" (s. 9) och framställa dem i ljusare dager.

En tes är att bödeln fram till och med 1600-talet rekryterades bland dödsdömda, vilket bidrog till föraktet för yrkeskåren. Efter 1699 års förordning, enligt vilken endast ärliga och hederliga personer skulle antas till yrket, blev skarprättaren successivt mer ansedd och accepterad. Men trots detta är det, enligt förf., den äldre och mörkare synen på bödeln som ända in i vår tid kommer till uttryck i film, litteratur, folketro och histo-

rieskrivning.

Ljungströms framställning är omfattande och behandlar allt från kläder och egendom till vidskepelse och avrättningar. Avsnittet om straffen – i vilket bödeln försvinner ur sikte – är obehaglig läsning. Brännande i båle, stegling och rådbråkning är exempel på grymma straffmetoder. Rådbråkning innebar att benen i kroppen krossades och den dömda fick ligga och själv dö. En ögonvittnesskildring av Anckarströms avrättning ter sig ofattbar i ett nutida perspektiv. Förutom halshuggning styckades kroppen och inälvorna slets ut.

Bödeln själv kunde också råka illa ut. Om han, t.ex. på grund av överförfriskning, misslyckades med bilan – den dömda avled inte – hände det att skarprättaren blev ihjälslagen av åskådarna. I andra fall kunde en misslyckad avrättning resultera i kortare fängelsestraff.

I ett avslutande avsnitt behandlas Dalman, Sveriges siste skarprättare. Dalman hann med sex avrättningar och inledde sitt värv år 1890 med Yngsjömörderskan Anna Månsdotter. Dalmans första avrättning avlöpte dock inte helt felfritt. Bilan träffade Anna på käkbenet och ytterligare ett hugg krävdes för Annas hädanfärd. Dalman utförde den sista avrättningen år 1910. Formellt avskaffades dödsstraffet 1921, men kunde användas i krigstid fram till 1973.

Boken innehåller inga direkta analyser eller slutsatser. Förf. markerar också i inledningen att han inte avser: "... lägga fram en vetenskaplig avhandling" (s. 9). Som läsare kan man sakna teoretiska ansatser – stundtals dyker Foucault upp i mina tankar – men tack vare en omfattande materialgenomgång ger boken ett gediget intryck och är läsvärd som ett stycke svensk historia. Några detaljer stör dock helhetsbilden. Ibland förekommer omotiverade upprepningar, exempelvis när förf. återkommer till bödelsdrängens ställning (se s. 52 och 54). Förf.s kulturrelativism är det lite si och så med. Föreställningen att den avrättades blod kunde användas till sjukdomsbot kommenterar han med att: "Skrocket är lika urgammalt och allmänt som det är osmakligt" (s. 81). Uttryck som "i äldre tider", "försade man", "i äldsta tider" etc., gör texten tidsmässigt flytande och man önskar en bättre precisering. I övrigt är det en inarbetad genre som används. Tid och plats utgör fundament i skrivandet och bygger textens struktur.

*Bo Nilsson, Umeå*